

Ball de gitanes

Castellbisbal

Ubicació

Comarca: Vallès Occidental
Lloc/Adreça: Nucli urbà de Castellbisbal. (08755 Castellbisbal)
Emplaçament A la plaça de l'església, dins el nucli antic de Castellbisbal

Coordenades:

Latitud: 41.47492
Longitud: 1.98051
UTM Est (X): 414877
UTM Nord (Y): 4591981

Classificació

Número de fitxa 08054-75
Àmbit: Patrimoni immaterial
Tipologia Música i dansa
Estil / època: Modern Contemporani
Segle XVII-XXI
Estat de conservació Bo
Protecció Inexistent
Ús actual: Científic
Titularitat Pública
Fitxes associades:
[Ball de bastons](#)
Autoria de la fitxa Raquel Valdenebro Manrique
Data de registre de la fitxa: dv., 08/07/2011 - 02:00

Descripció

El Ball de gitanes era popularment balls de Carnestoltes. Es començaven a ballar el diumenge passat Sant Vicenç i eren ballats fins el dimarts de carnestoltes. Es tracta d'un ball fet al voltant d'un pal d'on surten unes vetes o cintes, que subjecta per l'altra punta cadascun dels balladors, anomenats gitanos o gitanes, i al

ballar es van formant trenes o cordons segons el pas de la dansa. Per al ball de gitanes es vestia amb camisa blanca i faixa de color creuada, pantalons negres i espartenyets. S'acompanyava d'una renglera de picarols lligats a la cama. Al cap portaven un mocador plegat i lligat. Abans de començar el ball sortia el dimoni amb un ganxo llarg per apartar la gent i fer rotllana per als balladors. També hi anava una vella amb un cistell gros per posar-hi el que donaven. Dins del ball de gitanes feien una evolució, que en deien l'espolsada, fent un moviment amb les cames com tirant-les enfora i espolsant els peus, amb soroll de picarols. Possiblement, a nivell simbòlic volia representar el fet d'atapeir la terra després de sembrar perquè el gra fructifiqués. Una altra evolució que formava part del ball de gitanes era el ball rodó, que representava una pregària. Aquest darrer ball es va perdre després del 1918, i ha estat interpretat com un dol després de l'epidèmia de grip. MATEU (2007: 139)

Observacions:

Joan Amades recull aquesta tipologia de balls a Castellbisbal, comentant que són els únics de la zona que han arribat de forma íntegra del segle anterior amb tota la seva coreografia. AMADES (1989: 226)

Història

Els orígens dels balls de gitanes han volgut remuntar-se fins al segle XVII, i es relacionen amb les ballades del poble gitano quan celebraven casaments. Una altra versió relaciona el ball amb els rituals de conquesta entre parelles al voltant d'un arbre, representat com a símbol de la fertilitat. El ball de les gitanes, així com el de bastons, es van deixar de ballar a començaments del segle XX. El ball de les gitanes es pogué recuperar gràcies a l'avi de cal Llorençó, que es recordava dels punts i passos. Respecte a la música, els instruments que necessitaven eren el flabiol, el tamborí, i el sac de gemecs. Els músics venien de Sant Llorenç d'Hortons o de Sant Pere de Molante, del Pla de Vilafranca. Formaven la comparsa set gitanos i set gitanes. Els gitanos eren joves de vint anys, però com que la moral de l'època no deixava que ballessin les noies, feien de gitanes noies de tretze o catorze anys, carapelats, amb perruca, barret i vestits amb cos i faldilles. Tots els gitanos duïen pantalons d'igual color, amb picarols amb tou de cama, camisa blanca, faixa vermella i una manta plegada a l'espatlla, que els servia per tapar-se en cas de suar. Els que interpretaven les gitanes eren els mateixos tota la temporada. Mentre que els gitanos es podien tornar, perquè tothom sabia els passos. Les variacions anaven a càrrec d'ells, mentre que les gitanes només es balancejaven. A més dels balladors, formaven part de la comparsa la vella i el diable, aquest portava un ganxo de mànec llarg, com els dels forns de pa, per fer apartar la gent quan envaïen el terreny dels balladors. També hi havia joves que passaven el platet. El carnaval començava el diumenge passat Sant Vicenç, i ballaven el de gitanes les tardes de cada festa a la plaça. També feien sortides als pobles veïns. El dimarts de carnestoltes feien la darrera ballada al matí, tal i com fan ara les caramelles, i ballaven en diferents indrets. MATEU (1991: 29)

Bibliografia

AMADES J (1989) Costumari català. Vol II, pàg 226 MATEU MIRÓ J. (2007) Motius, persones, fets. Publicacions del Museu de la Pagesia. Castellbisbal. MOLANO ROYO, JULIO: ELS MATADORS: Els Matadors, un croquis al natural <http://www.ajhortons.cat/images/documents/historia/Els%20Matadors.pdf>